

KAMBOÇYA PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	2
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ	8
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	12
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER.....	18
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	20

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Kamboçya, 13 Ekim 2004 tarihinden bu yana DTÖ üyesidir. DTÖ'de Asyalı Gelişmekte Olan Ülkeler, G-90 ve En Az Gelişmiş Ülkeler (EAGÜ) gruplarına dâhildir. Kamboçya, bir EAGÜ olup hem DTÖ Tarım Anlaşması hem de NAMA müzakereleri kapsamında tarife indirim yükümlülükleri bulunmamaktadır.

Kamboçya'nın hâlihazırda Çin ve Kore ile sırasıyla Ocak ve Aralık 2022'de yürürlüğe giren iki STA'sı bulunmaktadır. Ayrıca Kamboçya, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) ile 8 Haziran 2023 tarihinde Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Anlaşması (CEPA) imzalamış, Anlaşma 31 Ocak 2024'te yürürlüğe girmiştir. Kamboçya bunun haricinde, 2022'nin başlarında 15 Pasifik ülkesinden oluşan bölgesel bir ticaret paktı olan Bölgesel İşbirliği Ekonomik Ortaklığı'nı (RCEP) yürürlüğe koymuştur. RCEP, 10 Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği (ASEAN) üyesi devlet (Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Myanmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam) ve Çin, Japonya, Güney Kore, Yeni Zelanda ve Avustralya'dan oluşan 15 Asya-Pasifik ülkesini içermektedir.

Dış Ticaret Mevzuatı

İthalatçılar ve ihracatçılar, Kamboçya Kraliyet Hükümeti'nin hassas olarak belirlediği veya ticari amaçlarla izlenen ürünler için ek belge ve onay temin etmelidir. Bunlar, "Yasaklı ve Kısıtlanmış Ürünler" olarak listelenirler. 1 Nisan 2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere 26 Şubat 2020 tarihli ve 17/ANK/BK sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Yasaklı ve Kısıtlı Mallar Listesi revize edilmiştir.

Kamboçya Kalkınma Konseyi'nden (CDC) izin alınması durumunda, ithalat için diğer yetkili bakanlık veya kurumlardan izin talep edilmesine gerek yoktur.

Kamboçya aşağıdaki ürünlerin ithalatı yasaktır:

- Narkotik ürünler,
- Psikotrop maddeler ve bunların öncüleri,
- Zehirli atıklar ve zehirli kimyasallar ve maddeler,
- Bazı pestisitler.

Hükümet düzenlemeleri ayrıca aşağıdaki malların ithalatına kısıtlamalar getirilmiştir:

- Kullanılmış bilgisayarlar ve yedek parçalar,
- Evsel atıklar,
- Tehlikeli atıklar.

Kuş gribinin yayılmasını engellemek için Kamboçya, kümes hayvanı ithalatında daha sıkı kalite kontrolü ve denetimi oluşturmuş ve uygulamaktadır. Bazı ithalatlar miktar kısıtlamalarına tabi olup, bu ürünlerin ithalatçılarının ilgili bakanlıklardan veya teknik kurumlardan onay alması gerekmektedir.

İthal edilen malın niteliğine ve türüne göre ilgili devlet kurumlarından ithalat izni veya lisansı

alınması gerekmektedir.

Ateşli silahlar ve ilaçlar için ithalat lisansı gereklidir. Ateşli silah ithalat izinleri İçişleri Bakanlığı'ndan, ilaç ruhsatları ise Sağlık Bakanlığı'ndan alınabilmektedir.

Gıda ürünleri ve ilaç ithalatında diğer özel gereklilikler geçerlidir: Gıda ürünlerinin denetim sırasında minimum %50 raf ömrüne sahip olması gerekir ve farmasötik ürünlerin denetim sırasında minimum 18 ay kalan raf ömrüne sahip olması gerekir.

Gümrük Vergileri

Son DTÖ verilerine göre Kamboçya'nın ortalama bağlı hadleri %19,3'tür. Ortalama uygulanan En Çok Tercih Edilen Ülke (MFN) tarife oranı ise %10,2'dir. Tarım ürünlerine uygulanan ortalama MFN tarife oranı %12,5 iken tarım dışı (sanayi) ürünlerine uygulanan ortalama tarife oranı %9,8'dir.

İthalat ve ihracat gümrük işlemleriyle ilgili olarak Kamboçya Gümrük ve Tüketim Genel Müdürlüğü web sitesinden (<https://customs.gov.kh>) ayrıntılı bilgi temin edilebilmektedir. Diğer yandan, Kamboçya'ya ihraç edilmek istenen ürün grubuyla ilgili tarife ve diğer vergi oranlarına ve ürün grubunun Kamboçya'ya ithalatı için gereken tüm ek önlemlere ve ilgili mevzuata şu bağlantıdan (<https://cambodiantr.gov.kh/en/guide-to-trade/guide-to-import-export>) ulaşabilmektedir.

İç Vergiler ve Oranları

Kamboçya Vergi Kanunu aşağıda belirtildiği şekilde kurumlar vergisi ve gelir vergisi oranları uygulamaktadır.

Kamboçya'da yerleşik kişiler aşağıdaki tabloda belirtilen oranlarda gelir vergisi ödemekle yükümlüdür:

Aylık Maaş (KHR)	Vergi Oranları
0 – 1,3 milyon	%0
1.300.001 – 2 milyon	%5
2.000.001 – 8,5 milyon	%10
8.500.001 – 12,5 milyon	%15
12,5 milyon üzeri	%20

Kamboçya'da yerleşik olmayan kişiler için gelir vergisi oranı ise sabittir ve %20'dir.

Tüzel kişilerden alınan gelir vergisi/kurumlar vergisi oranları ise aşağıdaki gibidir:

- Tüzel kişilik tarafından elde edilen gelire %20
- Petrol veya doğal gaz üretim paylaşım sözleşmesi kapsamında elde edilen gelir ve bunların işletilmesi üzerinden elde edilen gelir ile kereste, cevher, altın ve değerli taşlar dahil doğal kaynaklardan elde edilen gelire %30

- Belirlenen vergi muafiyeti süresi boyunca Nitelikli Yatırım Projesi (Qualified Investment Project - QIP) geliri üzerinden %0
- Mülkiyet, sorumluluk ve sağlık sigortalarını da içerecek şekilde, genel sigorta, reasürans veya küçük ölçekli işletmeler için alınan brüt primin %5'i

Katma değer vergisi (KDV) Kamboçya'da mevcut düzenlemelere göre %10'dur.

Ürün Standartları ile İlgili Uygulamalar

Sanayi, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Bakanlığı (MISTI) altında kurulu Kamboçya Standartlar Enstitüsü (ISC) ürünler, mallar, malzemeler, hizmetler ve işlemler için Kamboçya standartlarının ve yönergelerinin hazırlanmasından ve yayımlanmasından sorumlu ulusal standartlar organıdır. Tüm ithal malların Kamboçya Endüstriyel Standardı ve Kalite ve Güvenlik Standardı ile uyumlu olması gerekmektedir.

ISC'nin laboratuvar analiz teknikleri için standartlar geliştirecek bir teknik ekibi yoktur. Genel olarak Kamboçya, uluslararası standartları ulusal standartlar veya teknik düzenlemeler olarak benimsemek için kılavuz olarak ISO/IEC kılavuzu 21-1 ve 2:2005'i kullanmaktadır.

ISC aynı zamanda IEC'nin ülke programının bir üyesi ve ASEAN Standartlar ve Kalite Danışma Komitesi'nin (ACCSQ) bir üyesidir. Anılan kurumun internet sitesine (<https://isc.gov.kh/en>) bağlantısından ulaşılabilmektedir.

2009 yılında kurulan Ulusal Standartlar Konseyi (NSC), ulusal standartların geliştirilmesinde koordinasyona öncülük eder; standartların hazırlanması, onaylanması, kabulü ve seçimi ile ilgili kriterler ve prosedürler hakkında ISC'ye tavsiyelerde bulunur ve Kamboçya standartlarını geliştirmek, benimsemek, gözden geçirmek, revize etmek veya iptal etmek için ISC tarafından hazırlanan ve tavsiye edilen Kamboçya standartları önerilerini inceler ve onaylar.

NSC'ye, Sağlık Bakanlığı, Ticaret Bakanlığı Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı da dahil olmak üzere ilgili teknik bakanlıklardan temsilciler katılır ve Sanayi, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Bakanı başkanlık eder. Genel olarak, NSC, her bir teknik bakanlık tarafından önerilen standartları denetleyen, düzenleyen, doğrulayan ve benimseyen veya onaylayan ulusal sekreterliktir.

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Sanayi, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Bakanlığı'nın (MISTI) Sanayi Genel Departmanı'na bağlı Akreditasyon Departmanı (DA), Test ve Kalibrasyon Laboratuvarları ISO/IEC 17025, Tıbbi Laboratuvarlar ISO 15189, Ürün Belgelendirme Kuruluşları ISO/IEC 17065, Yönetim Sistemi Belgelendirme Kuruluşları ISO/IEC 17021, Doğrulama Kuruluşları ISO 14065, ISO/IEC 17029 ve Muayene Kuruluşları ISO/IEC 17020 vb. Kamboçya'daki uygunluk değerlendirme kuruluşlarının (CAB) akreditasyonundan ulusal otorite olarak sorumludur.

DA, Sanayi, Bilim, Teknoloji ve İnovasyon Bakanı'nın başkanlık ettiği Kamboçya Akreditasyon

Ulusal Konseyi'nin (CANC) gözetimi ve yönlendirmesi altında çalışmaktadır. DA, Asya Pasifik Akreditasyon İşbirliği'ne (APAC) Temmuz 2022'den itibaren tam üye olmuştur.

Piyasa gözetiminden, 16 Mart 2020 tarihli Kamboçya Kraliyet Hükümeti Kararnamesi'yle Tüketicinin Korunması, Rekabet ve Dolandırıcılığı Önleme Genel Müdürlüğü (CCF) sorumlu kılınmıştır. Anılan genel müdürlüğün görevi, tüketicinin korunmasını ve adil pazar rekabetini sağlamak adına ürün ve hizmetlerin kalitesi ve güvenliği ile ilgili politika ve stratejik planlamayı araştırmak, organize etmek ve oluşturmaktır. Bunun yanı sıra, taklit ürünlerin durdurulması ve baskı altına alınması için ilgili makamlarla işbirliği yapmakta, pazar hakimiyetinin kötüye kullanılmasına ve rekabete yönelik tehditlerin azaltılmasına yönelik tedbirler almakla yükümlüdür.

Bunun haricinde ilgili Bakanlıklar kendi görev alanları kapsamında piyasa gözetimi faaliyetleri sürdürebilmektedir. Sağlık Bakanlığı, ilaçlar, tıbbi ekipman ve kozmetikler için reçete standartları, kalite kontrol, dağıtım ve etiketleme gerekliliklerinden sorumludur. Tarım, Ormanlık ve Balıkçılık Bakanlığı, Kamboçya Krallığı'nın tarım alanı üzerinde rehberlik ve idari görevi yerine getirmek üzere görevlendirilmiştir. Tarım, Orman ve Balıkçılık Bakanlığı bünyesinde bitki karantinasının uygulanmasından Bakanlığın Bitki Koruma Sağlık ve Bitki Sağlığı Dairesi (DPPSP) sorumludur. DTÖ üyesi olarak Kamboçya, Uluslararası Bitki Koruma Sözleşmesi (IPPC) (<https://www.ippc.int/en/countries/cambodia>) tarafından belirlenen kurallara uyar. Sağlık Bakanlığı'na bağlı olarak, İlaç ve Gıda Dairesi (DDF) teftiş kurumu olarak görev yapar ve ithalat izni verilmesinden önce ilaçların tüm bileşimini analiz eder. Kamboçya'ya herhangi bir ilacın ithal edilmesi için Gümrük ve Tüketim Genel Departmanı'ndan bir analiz sertifikası istenmektedir. Maden ve Enerji Bakanlığı (MME), 2013'ten beri Kamboçya'daki madencilik, petrol ve enerji sektörlerini yönetmek için politikalar, yasal çerçeveler ve yönetmelikler hazırlamakta ve uygulamaktadır.

Kamboçya, ticaretin kolaylaştırılması ve iş dünyasına daha iyi hizmet etme yönündeki Hükümet çabalarının bir parçası olarak, "Kamboçya'ya mal ithal etmek veya ihracat yapmak isteyen tüccarlarla ilgili tüm yasal bilgiler için resmi kaynak" olarak 2015'in sonlarında Ulusal Ticaret Deposu'nu (NTR) kurmuştur. Tüm belgelendirme yükümlülüklerine ve belgelerin nasıl hazırlanacağına ilişkin bilgiye şu bağlantıdan (<https://cambodiantr.gov.kh/en/guide-to-trade/guide-to-import-export>) ulaşılabilir.

Helal Departmanı, Ticaret Bakanlığı'nın Teşkilat ve İşleyişine İlişkin -16 Mart 2020 tarihinde çıkarılan- 38 ANKr sayılı Alt Kararname" ile kurulmuştur. Helal Departmanı, Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması, Rekabet ve Dolandırıcılığın Önlenmesi Genel Müdürlüğü'ne (CCF) bağlıdır. Helal Departmanı aşağıdaki görevleri yerine getirmektedir:

- Helal sertifikası ve etiketlemeye hak kazanan koruma, hizmet sunumu, üretim ve paketlemeye ilişkin politikaların ve stratejik planın araştırılması, hazırlanması ve geliştirilmesi konusunda işbirliği yapmak;
- Helal ürünlerin kaydının hazırlanmasına ve belgelendirme görevlerinin uygulanmasına katılmak;
- Teknik standartlar, Helal sertifikasyonu ve Helal etiketinin yanlış kullanımları (uygunsuz kullanım veya son kullanma tarihi geçmiş ürün ve hizmetlerde kullanım) ile ilgili

- değerlendirme kriterlerinin ihlal edildiğini araştırmak ve yasal önlemler talep etmek;
- Helal ile ilgili araştırma, kurum ve topluluklarla iletişime katılmak;
 - Paydaşlara Helal konusunda farkındalık kazandırmak ve desteklemek için harekete katılım;
 - Kamboçya'da Helal Ürünlerin İncelenmesi Komisyonu'nun sekreteryası olarak hareket etmek.

Kamboçya'da "Helal Ürünleri İnceleme Komisyonu'nun Teşkilatına ve İşleyişine Dair 160 sayılı Alt Kararname"de ise söz konusu komisyonun görevleri tanımlanmıştır. Buna göre Komisyon kısaca; araştırma yapmak, Kamboçya'da Helal ile ilgili yasa veya yönetmelik tasarıları için tüm belgeleri hazırlamak ve derlemek ve Helal konularla ilgili devam eden çalışmalarını takip etmek; Kamboçya'da Helal ürünlerin yönetimini, özellikle yerel pazarlara tedarik ve ihracatı teşvik etmek ve Kamboçya Helal etiketini korumak için Helal ürünlerin incelenmesini sistemleştirmek; Kamboçya'da Helal ürünlerin sertifikalandırılmasını onaylamak; Kamboçya'da Helal işleriyle ilgili tüm çalışmalarda koordinatör olarak hareket etmek, Hükümet tarafından verilen diğer ilgili işleri yapmakla görevlidir.

-Ürün güvenliği / güvenilirliği

İthalat denetiminden Gümrük ve Vergi Dairesi Genel Müdürlüğü (GDCE) sorumludur. Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'na bağlı GDCE, uluslararası ticareti kolaylaştırmak ve ulusal ekonomi ve ticaretin korunmasını sağlamak, devlet gelirlerini (resimler, vergiler ve diğer harçlar) toplamak ve artırmak, adil ekonomik rekabeti sağlamak, ekonomik kalkınmayı sürdürmek, uyuşturucu kaçakçılığı ve atıkların boşaltılması vb. dahil olmak üzere kaçakçılık ve diğer gümrük suçlarının önlenmesi, gözetimi ve soruşturulmasıyla sosyal güvenliği ve ulusal güvenliği artırmak, ticaret istatistiklerini derlemek, ticaret modellerini analiz etmek ve politika yapıcılara önerilerde bulunmak görevlerine sahiptir.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Piyasadaki tüm ürünlerde Khmer dilinde bir etiket bulunmalı veya ürün açıklaması eklenmelidir. Ambalajında Khmer dilinde etiketi bulunmayan ithal ürünlerde Khmer dilinde bir ürün açıklaması bulunmalıdır. Firmalar ürüne gerekli bilgileri ilâştirebilir veya etiket yapıştırabilir. Etiketleme ve işaretleme gereklilikleri hakkında daha fazla bilgiye Kamboçya Standartlar Enstitüsü'nün web sitesinden ulaşılabilir.

Teknik Engeller

Kamboçya Krallığı bir TBT Sorgulama Noktası oluşturmuştur. Bu nokta, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) Ticarete Teknik Engeller Anlaşması (TBT Anlaşması) kapsamındaki şeffaflık yükümlülüklerini yerine getiren ulusal temas noktasıdır.

Belirli ürün türleri için, ürünlerin belirli teknik standartlara uygun olduğunu onaylayan bir izin alınması gerekebilir. Bu teknik düzenlemeler Sanayi, Bilim, Teknoloji ve Yenilik Bakanlığı (MISTI) tarafından yürütülür. İlgili web sitesinin (<https://cambodiantr.gov.kh/en>) emtia arama

sayfasındaki arama sekmesi kullanılarak hangi emtianın bu gerekliliklere tâbi olduğunu öğrenilebilmektedir.

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır. Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur (<https://teknikengel.ticaret.gov.tr/>). Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

Kamboçya, Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'ne (WIPO) üyedir. Bu çerçevede, DTÖ'nün Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPs) ile belirlenen fikri mülkiyet haklarına ilişkin uluslararası kurallara uymakla yükümlüdür.

Kamboçya ayrıca, Patent İşbirliği Anlaşması'na (PCT) 8 Aralık 2016'dan bu yana, Markaların Uluslararası Tesciline İlişkin Madrid Protokolü'ne ise 5 Haziran 2015'ten bu yana taraftır. Patent ve ticari marka başvuru sahipleri, Kamboçya'da koruma talep etmek için uluslararası patent ve ticari marka başvuruları yapmak için bu mevcut uluslararası sistemleri kullanabilmektedir.

Fikri mülkiyet haklarına ilişkin mevzuatı aşağıdaki şekildedir:

- Patent, Faydalı Model ve Endüstriyel Tasarımlar Kanunu (2003)
- Telif Hakkı ve İlgili Haklara İlişkin Kanun (2003)
- Kamboçya Krallığı Markalar, Ticari İsimler ve Haksız Rekabet Eylemlerine İlişkin Kanun (2002)
- Kültürel Mirasın Korunması Hakkında Kanun (1996)

Dağıtım Kanalları

Kamboçya'daki ana kentsel merkezlerin perakende ortamındaki dramatik değişiklikler, tüketicilerin alışkanlıklarının da değiştiğini göstermektedir. Orta sınıfın güçlenmeye başlaması ve yüksek gelire sahip birey sayısındaki artış, perakende planlamasının ve perakende satış planlamasının şekillenmesine yardımcı olmaktadır.

Büyük Mağazalar: Genellikle orta ve yüksek gelirli yerel tüketiciler ile ülkede yaşayan yabancı nüfusu hedefleyen büyük ölçekli perakende işletmeleridir. Normalde ortalama piyasa fiyatlarında veya daha yüksek fiyatlarla geniş bir yelpazede modern ve yüksek kaliteli yerli ve ithal ürünler satmaktadırlar. Kamboçya'da bir Japon yatırımı olan Aeon ve yerli yatırım ile inşa edilen Chip Mong Alışveriş Merkezleri bu kategorinin başlıca oyuncularındır.

İndirim mağazaları/Hipermarketler: Öncelikle düşük ve orta gelirli tüketiciler ile toptan alışveriş yapan işletmelere hitabeden bu tür mağazalarda ağırlıklı olarak günlük tüketim ürünleri satılmaktadır. Ana stratejileri düşük fiyatları vurgulamaktır. Bu grupta Makro Cambodia ana oyuncudur.

Süpermarketler: Orta ve yüksek gelirli yerel tüketiciler ile Kamboçya'da yaşayan yabancı nüfusa yöneliktirler. Ev tüketim malları, çok çeşitli taze yiyecekler ve ithal ürünler satılmaktadır. Başlıca zincir işletmeler arasında Super Duper, Thai Hout, Nham24, Big C, Angkor Market, Asia Market ve Lucky Market bulunmaktadır.

Bakkallar/Ekspres/Mini-martlar: Piyasa fiyatından bir dizi günlük ürün satılmaktadır. Normalde yaşam bölgelerinin içinde veya yakınında bulunurlar. 7-Eleven, Gmart, In&Out Market bu segmentte dikkate değer zincir mağaza örnekleridir.

Tüketici Tercihleri

Kamboçya, genç nüfusu ve büyüyen orta sınıfıyla hızla büyüyen bir pazardır. İşletmeler bu potansiyelden yararlanmaya çalışırken Kamboçya'nın tüketici davranışının kendine has özelliklerini anlamak önemlidir. Göz önünde bulundurulması gereken temel faktörler arasında aile odaklı kültür, yüksek düzeyde marka sadakati, fiyat duyarlılığı, sosyal medyanın etkisi, geleneksel değerler ve ağızdan ağıza pazarlamanın önemi yer almaktadır. İşletmeler bu alanlara yatırım yaparak, Kamboçya pazarında başarı yakalayabilirler.

Aile odaklı kültür: Kamboçya, aile değerlerine son derece saygı duyulan, aile odaklı bir toplumdur. Bu, ailelerin satın alma kararlarını sıklıkla birlikte verdikleri ve aile üyelerinin tavsiyelerinin büyük önem taşıdığı anlamına gelir. İşletmeler, pazarlama mesajlarını aileleri hedefleyerek ve ürün veya hizmetlerinin tüm aile için faydalarını vurgulayarak bundan yararlanabilirler.

Yüksek düzeyde marka bağlılığı: Kamboçyalıların, özellikle ev ürünleri ve kişisel bakım ürünleri konusunda markaya sadık oldukları, beğendikleri ve güvendikleri bir marka bulduklarında, o markadan almaya devam edecekleri değerlendirilmektedir.

Fiyat duyarlılığı: Büyüyen orta sınıfa rağmen Kamboçya hâlâ nispeten düşük gelirlili bir ülkedir. Dolayısıyla fiyat, satın alma kararlarında önemli bir faktör olmaya devam etmektedir. Kalite korunurken uygun fiyat sunabilen işletmelerin Kamboçya pazarında başarılı olması muhtemeldir.

Sosyal medyanın etkisi: Kamboçya'da, özellikle Facebook çok popülerdir. Bu, sosyal medyayı işletmelerin Kamboçyalı tüketicilere ulaşması için önemli bir kanal haline getirmektedir. İşletmeler marka bilinirliği oluşturmak, müşterilerle etkileşim kurmak ve satışları artırmak için sosyal medyadan sıklıkla yararlanmakta ve Facebook üzerinden satış yapmaktadırlar. Ancak, kültürel nüansları ve yerel tercihleri dikkate alarak, sosyal medya içeriğinin Kamboçya bağlamına göre uyarlanması önemlidir.

Geleneksel değerler: Kamboçyalı tüketiciler, yaşlılara saygı ve topluluk duygusu gibi geleneksel değerlerine derinden bağlıdır. Bu da işletmelerin pazarlama stratejilerini geliştirirken kültürel hassasiyetleri göz önünde bulundurması gerektiği anlamına gelmektedir. Saygısız veya duyarsız olarak algılanabilecek mesajlardan ve davranışlardan kaçınmak ve bunun yerine bu değerleri yansıtan olumlu bir marka imajı oluşturmaya odaklanmak önemlidir.

İşletmeler, Kamboçyalı tüketicilerin kendine has özelliklerini göz önünde bulundurarak pazarlama stratejilerini onlara hitap edecek şekilde özelleştirebilir ve müşterileriyle güçlü ilişkiler kurabilir.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Gıda ürünlerinin satışı için, büyük alışveriş merkezlerinde ya da süper market zincirlerinde tadım sunumlarının yapılması, pop-up stantlar kurulması, promosyonlar ve indirimli ürünlerin satışı başarılı pazarlama stratejileri arasında sayılmaktadır. Bunun yanı sıra, Kamboçya’da gerçekleşen uluslararası fuarlar ile sadece Kamboçyalı tüketicilere yönelik yerel fuarlara katılımın sağlanması da marka bilinirliğine katkı sağlayacaktır.

Gıda dışı sektörlerde (özellikle ev-mutfak eşyası-mobilya- elektronik gibi) Kamboçya’da büyük alışveriş merkezleri üzerinden yüz yüze alışverişin yanı sıra online satış kanallarının kullanılması önemlidir. Ayrıca bu sektörlerde de Kamboçya’daki yerel ve uluslararası fuarlara katılımların sağlanması, buralarda çeşitli indirim ve promosyonların yapılması, Kamboçyalı tüketicilerin ilgisinin artırılması için önem arz etmektedir. Gıda dışı sektörlerde, ürün tanınırlığının artırılmasına yönelik olarak reklam çalışmalarının yapılması da tavsiye edilmektedir.

Kamboçya ile ticari ilişkiler kurma niyetinde olan iş insanlarının, özellikle ürün testi, fiyat karşılaştırmaları, rakipleri ölçme, tüketici tercihleri vb. gibi konularda pazar araştırması yapmak için Kamboçya’yı ziyaret etmesi önemlidir.

İhracatçılarımız, kendileri için en uygun dağıtım kanalını (yerel ithalatçılar, distribütörler, süpermarketler, perakendeciler vb.) belirlemeli ve ürünlerin Kamboçya’ya ihracatını kolaylaştırmada ve teşvik etmede yararlandıkları temsilcileriyle iyi bir ilişki kurmalıdırlar.

İhracatçılarımızın, hedef müşterilerle (perakendeciler, oteller, restoranlar ve gıda işleyicileri) ulaşmak için, güçlü yerel bağlantıları olan, Kamboçya’ya ithalat prosedürlerini iyi bilen, yerel dile hâkim bir temsilci ile çalışması da önemlidir.

Kamboçya pazarında ürünlerin yerel zevklere ve tüketici tercihlerine göre ayarlanması ve rekabetçi bir fiyat belirlenmesi önemlidir.

Kamu İhaleleri

Kamboçya, DTÖ Kamu Alımları Anlaşması'na taraf değildir. Kamboçya'da Hükümet, bakanlıklar ve kamu kurumları tarafından mal satın alma, inşaat işleri, onarım ve hizmet faaliyetleri ile danışmanlık çalışmaları, 16 Mayıs 2023 tarihinde, “Royal Kram” tarafından yayımlanan NS/RKM/0112/005 sayılı yeni Kamu İhale Kanunu çerçevesinde düzenlenmektedir. Tüm kamu ihalelerinin yönetimi ve uygulanmasına ilişkin kurallar, yöntemler ve prosedürler bu yasa çerçevesinde belirlenecektir. Yeni kanun, “Royal Kram” tarafından yayımlanan NS/RKM/0112/004 sayılı ve 14 Ocak 2012 tarihli Kamu İhale Kanunu’nu (“Eski KİK”) yürürlükten kaldırmaktadır. Ancak ilgili uygulama yönetmelikleri henüz taslak halinde olduğundan mevcut düzenlemeler nihai hale gelinceye kadar yürürlükte kalacaktır.

Kamu ihale kuralları, devlet harcamalarının şeffaf, adil ve zaman tasarrufu sağlayan süreçlerle etkin ve verimli bir şekilde yönetilmesini ve kontrol edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Kamu alımları çeşitli yöntemlerle gerçekleştirilebilmektedir. Bunlar şu şekilde sınıflandırılabilir:

- Uluslararası rekabete göre teklifler
- Yurt içi rekabete göre teklifler
- Fiyat danışmanlığı
- Fiyat araştırmaları.

Tüm satın almalar bu dört yöntemden biri üzerinden yapılmalıdır. Her yöntemin kriterleri arasında tekliflerin asgari değeri, ilgili yerli kaynaklar (hizmetler ve mallar) ve teknik kapasite yer almaktadır.

Her bir kamu alım yönteminin kullanımı için gereken değeri, ulusal ve yerel idareler arasında değışiklik gösterebilmektedir. Örneğın bakanlıklar, başkent, iller ve kamu kurumları düzeyindeki uluslararası rekabete yönelik ihalelerin değeri 5 milyar rielden (KHR) yüksek olması gerekirken, aynı yöntemle ilişkin tekliflerin başka şehir ve ilçelerdeki değeri daha düşük olabilmektedir.

Kamu alımları, ilgili her kurumdaki Kamu Alımları Komitesi tarafından organize edilmektedir. Bu kurumlar arasında hükümet bakanlıkları, ulusal organlar, kamu işletmeleri, idari kurumlar ve alt-ulusal idareler yer almaktadır. Ancak kamu ihale sürecini yöneten esas kurum Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'dır. Her türlü kamu alım işlemi, Ekonomi ve Maliye Bakanlığı (MEF) denetimine tabidir.

Farklı kurumlardaki satın alma uygulama organları, ihalelere ilişkin bilgileri kamuya açık hale getirmekle yükümlüdür. 2011 yılından bu yana, uluslararası rekabete göre teklifler ve yerel rekabete göre teklifler hakkındaki bilgiler MEF'in web sitesinde (<https://mef.gov.kh>) yayımlanmaktadır. Komün/Sangkat projeleri kapsamındaki ihalelerin duyuruları ise Ulusal Alt-Ulusal Demokratik Kalkınma Ulusal Komitesi'nde (NCDD) bulunabilmektedir.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Kamboçya ekonomisi 2000’li yılların başında tarım ağırlıklı bir yapıdan, imalat, inşaat, turizm ve hizmetlerin daha fazla önem kazandığı, daha çeşitlenmiş bir yapıya doğru dönüşüm geçirmiştir. Dünya Bankası verilerine göre Kamboçya’da tarım, ormancılık ve balıkçılığın GSYH içindeki payı 2000 yılında yaklaşık %36 seviyesindeyken 2024 itibarıyla belirgin şekilde gerilemiştir; buna karşılık sanayi ve hizmetler ekonomide daha büyük ağırlık kazanmıştır. Dünya Bankası, Kamboçya’nın 2024 yılında %6 büyüdüğünü belirtmekte; IMF ise büyümenin 2025’te %4,8’e gerilediğini, 2026’da ise daha da gerileyerek yaklaşık %4 olarak gerçekleşeceğini öngörmektedir.

2026 görünümünde üç temel unsur öne çıkmaktadır: ABD ve diğer pazarlardaki ticaret kısıtlamalarının hazır giyim, ayakkabı ve seyahat ürünleri sektörüne etkisi; Tayland sınırındaki gerilimlerin turizm, lojistik ve işgücü hareketleri üzerindeki yansımaları; gayrimenkul ve inşaat piyasasındaki yavaşlamanın iç talep ve finansal sistem üzerindeki baskısı. Dünya Bankası’nın 2025 sonu değerlendirmesi de Kamboçya’nın makroekonomik istikrarı bakımından bu üç şoku özellikle vurgulamaktadır.

Tarım ve Hayvancılık

- Tarım

Tarım sektörü, GSYH içindeki payı gerilemiş olmakla birlikte, Kamboçya’nın istihdam, kırsal gelir ve gıda güvenliği bakımından en stratejik alanlarından biri olmaya devam etmektedir. 2026 itibarıyla Kamboçya ekonomisini “yalnızca tarıma dayalı” olarak tanımlamak eksik kalacaktır; ancak ülkenin kırsal nüfus yapısı, küçük üretici ağırlığı ve tarımsal ihracat kalemleri dikkate alındığında, tarım hâlen ekonomik ve toplumsal yapının temel taşıdır. Kamboçya’nın pirinç, kaju, kauçuk, manyok, mango, sebze, su ürünleri, biber ve sürdürülebilir ahşap olmak üzere dokuz stratejik tarımsal ürüne odaklandığı görülmektedir.

2025 yılında tarımsal ürün ihracatı güçlü seyrini sürdürmüştür. Resmî verilere göre Kamboçya 2025 yılında tarım ürünleri ihracatından yaklaşık 6,46 milyar ABD doları gelir elde etmiştir. Bu rakam 2024 yılına göre %7,3 artış anlamına gelmektedir. İhracat kalemlerinde pirinç, kauçuk, manyok, mango, muz, biber, kaju fıstığı, longan ve durian gibi ürünler öne çıkmıştır. ÇHC, özellikle öğütülmüş pirinç ve bazı tarımsal ürünlerde önemli pazar konumunu korurken, RCEP ve Kamboçya-Çin Serbest Ticaret Anlaşması tarımsal ihracatı destekleyen başlıca ticari çerçeveler arasında yer almaktadır.

2026 yılı bakımından tarımda en önemli fırsat alanı, ham ürün ihracatından işlenmiş ve katma değerli ürün ihracatına geçiştir. Kamboçya hâlen çok miktarda kaju, manyok, pirinç ve kauçuk üretmesine rağmen bu ürünlerin önemli bölümü sınırlı işleme kapasitesiyle ihraç edilmekte veya komşu ülkelerde işlenmektedir. Bu nedenle pirinç öğütme, kaju işleme, manyok nişastası, yem üretimi, kauçuk işleme, soğuk zincir, paketleme, kalite sertifikasyonu ve organik ürün standardizasyonu 2026’da yatırım potansiyeli taşıyan alanlar olarak değerlendirilmektedir.

Organik tarım ve coğrafi işaretli ürünler de Kamboçya’nın dış pazarlarda farklılaşma

kapasitesini artırmaktadır. Kampot biberi, kaliteli pirinç çeşitleri, mango, durian, pomelo ve bazı geleneksel ürünler hem bölgesel hem de küresel pazarlarda değer yaratabilecek ürünlerdir. Ancak bu potansiyelin tam değerlendirilebilmesi Kamboçya'nın sertifikasyon, pestisit kalıntısı kontrolü, depolama ve lojistik altyapısını güçlendirmesi gerekmektedir.

-Hayvancılık

Kamboçya'da gelir seviyesindeki artış, kentleşme ve beslenme alışkanlıklarının değişmesiyle et, süt, yumurta ve işlenmiş hayvansal ürün talebi artmaktadır. Buna rağmen sektör hâlen büyük ölçüde küçük ölçekli üreticilere dayanmakta; modern yem, veterinerlik, soğuk zincir, kesimhane standardı ve biyogüvenlik altyapısı sınırlı kalmaktadır. 2026 itibarıyla hayvancılık sektörü, iç talebin artması nedeniyle ithalat ikamesi bakımından önem taşımaktadır.

Domuz ve kanatlı üretiminde ticari işletmelerin payı artarken, büyükbaş hayvancılıkta ölçek ekonomisi yaratmak daha zordur. Yem maliyetleri, hastalık riski, kayıt dışı ithalat ve sınır ticareti sektörü baskılamaktadır.

Sektörel yatırım imkânları daha çok modern yem üretimi, ticari kanatlı işletmeleri, yumurta üretimi, veterinerlik hizmetleri, biyogüvenlik ekipmanları, soğuk zincir, kesimhane modernizasyonu ve paketlenmiş et ürünleri alanlarında ortaya çıkmaktadır.

-Balıkçılık

Balıkçılık Kamboçya'nın gıda güvenliği açısından kritik önemdedir. Tonle Sap Gölü, Mekong Nehri, Bassac Nehri ve taşkın yatakları iç su balıkçılığının temel kaynaklarıdır. Buna karşın iklim değişikliği, düzensiz yağış rejimi, Mekong havzasındaki su yönetimi sorunları, yasa dışı avcılık ve doğal stoklardaki baskı sektörün sürdürülebilirliğini zorlaştırmaktadır.

2026 yılı itibarıyla su ürünleri yetiştiriciliği, özellikle tatlı su kafes yetiştiriciliği, gölet balıkçılığı, pirinç tarlası balıkçılığı ve seçilmiş deniz balığı yetiştiriciliği açısından potansiyel taşımaktadır. Ancak sektörün ihracat kapasitesi sınırlı kalmaya devam etmektedir. İhracatta Vietnam ve Tayland başlıca pazarlar arasında yer alırken, Singapur, Malezya, Hong Kong, Çin, Japonya ve Avustralya gibi pazarlar daha sınırlı hacimlerde değerlendirilmektedir.

2026'da su ürünleri alanında yatırım potansiyeli; yem, yavru balık üretimi, hastalık kontrolü, soğuk zincir, işleme tesisleri ve ihracat sertifikasyonunda yoğunlaşmaktadır.

Sanayi

Kamboçya sanayii 2000'lerden bu yana ekonomideki ağırlığını artırmıştır. Dünya Bankası verileri, sanayi sektörünün GSYH içindeki payının 2000'li yıllara kıyasla önemli ölçüde yükseldiğini göstermektedir. Buna rağmen sektör hâlen düşük ve orta teknolojiye üretime, ithal girdilere, dış pazarlara ve yabancı sermayeli fabrikalara bağımlıdır.

2026 itibarıyla Kamboçya sanayii halen, hazır giyim, ayakkabı ve seyahat ürünleri başta olmak üzere emek yoğun ve ihracat odaklı üretime dayanmaktadır. Bunun yanında bisiklet, elektronik parça, otomotiv yan sanayi, gıda işleme, kauçuk işleme ve ambalaj gibi alanlarda çeşitlenme

abaları devam etmektedir. Ancak düşük verimlilik, sınırlı yerli tedarik zinciri, nitelikli işgücü açığı, enerji maliyetleri ve lojistik kısıtlar sanayinin katma değer artışını sınırlamaktadır.

Özel Ekonomik Bölgeler, limanlara ve sınır kapılarına yakın üretim alanları ve yeni altyapı projeleri sanayi yatırımları açısından önemini korumaktadır. Özellikle Phnom Penh, Kandal, Sihanoukville, Bavet ve Poipet çevresi imalat yatırımları bakımından öne çıkmaktadır.

-Tekstil, Giyim Ayakkabı ve Seyahat Malzemeleri

Tekstil, giyim, ayakkabı ve seyahat malzemeleri sektörü Kamboçya'nın en büyük ihracat ve istihdam kaynaklarından biridir. Sektör 2024 yılında 13,6 milyar ABD doları ihracat gerçekleştirmiş ve yaklaşık 918.000 kayıtlı istihdam sağlamıştır. 2025 yılında ise sektörün ihracatı yaklaşık 15,5–15,7 milyar ABD doları seviyesine yükselmiş; bu artış, sektörün hâlen ülkenin başlıca döviz kazandırıcı alanı olduğunu göstermiştir.

Bununla birlikte 2026 görünümü daha kırılgandır. ABD pazarı Kamboçya ihracatı için kritik önemdedir ve 2025 yılında gündeme gelen ABD ek gümrük vergileri sektör üzerinde ciddi belirsizlik yaratmıştır. ABD'nin başlangıçta önerdiği yüksek tarife oranı (%49) daha sonra %19 seviyesine düşürülmüş olup, Kamboçya tarafı bu oranın sektörün çökmesini önlediğini belirtmiştir. Buna rağmen sektör ABD talebine, Çin menşeli girdilere, düşük kâr marjlarına ve marka siparişlerindeki dalgalanmalara açık durumdadır.

2026'da sektörün öncelikleri; pazar çeşitlendirmesi, verimlilik artışı, sosyal uygunluk standartlarının korunması, enerji maliyetlerinin düşürülmesi, yerli ara girdi üretiminin geliştirilmesi ve AB/ABD dışı pazarlara erişimin güçlendirilmesidir.

Türkiye bakımından tekstil makineleri, aksesuar, kumaş, teknik tekstil, üretim danışmanlığı, kalite kontrol, sürdürülebilir üretim ekipmanları ve iş güvenliği çözümleri alanlarında fırsatlar bulunduğu değerlendirilmektedir.

-Gıda İşleme ve Tarımsal Sanayi

Gıda işleme, Kamboçya'nın en yüksek potansiyel taşıyan fakat hâlen yeterince gelişmemiş sanayi alanlarından biridir. Ülkenin pirinç, manyok, kaju, kauçuk, mango, biber ve balık gibi güçlü tarımsal hammaddeleri bulunmasına rağmen işleme kapasitesi sınırlıdır. Bu nedenle Kamboçya çoğu zaman ham veya düşük katma değerli ürün ihraç etmekte; katma değerin önemli kısmı komşu ülkelerde yaratılmakta ve oralardan ihraç edilmektedir.

2026 yılında gıda işlemede pirinç öğütme, kaju kırma ve paketleme, manyok nişastası, kurutulmuş meyve, meyve suyu, mango işleme, biber paketleme, kauçuk işleme, yem üretimi, balık işleme ve soğuk zincir gibi alanlarda yatırımların artırılmasına çalışılmaktadır.

Bununla birlikte finansmana erişim, elektrik maliyetleri, lojistik, depolama, laboratuvar ve sertifikasyon altyapısı, ürün standardizasyonu ve kayıt dışılık bu sektörün gelişiminde zorlaştırıcı hususlar olmaya devam etmektedir.

Hizmetler

Kamboçya hizmet sektörü turizm, ulaştırma, finans, telekomünikasyon, e-ticaret, dijital hizmetler ve iş hizmetleri alanlarında büyüme potansiyeli taşımaktadır. Ülke, 2004 yılında DTÖ'ye katıldıktan sonra hizmet ticareti bakımından daha açık bir ekonomik yapıya yönelmiştir. Ancak hizmetlerin GSYH içindeki payı, bazı bölge ülkelerine kıyasla hâlen sınırlıdır ve turizm dışı hizmetlerde ölçeklenme kapasitesi düşüktür.

2026 itibarıyla hizmetler sektöründe en dikkat çekici alanlar; turizm, lojistik, finansal teknolojiler, e-ticaret, yazılım, animasyon, çağrı merkezi, eğitim hizmetleri, sigorta ve profesyonel hizmetlerdir.

Kamboçya genç nüfusu ve dijitalleşme potansiyeli sayesinde bazı hizmetlerde büyüyebilir; ancak bunun için İngilizce yeterliliği, teknik eğitim, veri güvenliği, dijital ödeme altyapısı ve düzenleyici çerçevenin güçlendirilmesi gerekmektedir.

-Turizm

Turizm, Kamboçya ekonomisinin en görünür ve dış gelir yaratan sektörlerinden biridir. 2024 yılında ülke 6,7 milyon uluslararası turist ağırlamış, ancak 2025 yılında bu sayı 5,57 milyona gerileyerek %16,9 düşüş göstermiştir. 2025'te hava yoluyla gelen turist sayısı %19,2 artarken kara ve su yollarıyla gelenlerde %37 düşüş yaşanmıştır. Bu düşüşlerde özellikle Tayland ile 2025 yılı Haziran ayından beri süregelen sınır çatışmalarının etkili olduğu değerlendirilmektedir.

2025 verilerine göre en büyük kaynak pazarlar Vietnam, ÇHC ve Tayland olmuştur. ÇHC'den gelen turist sayısı 2025 yılında %41,5 artarken, Tayland'dan gelen turist sayısı %52,4 gerilemiştir.

Bu yapı, 2026'da Kamboçya turizminin hem ÇHC pazarındaki toparlanmaya hem de Tayland sınırındaki normalleşmeye bağlı olacağını göstermektedir.

2025 yılında turizm sektörünü olumlu etkileyebilecek altyapı gelişmeleri olmuştur. Siem Reap-Angkor Uluslararası Havalimanı'nın 2023 yılında açılmasının ardından Phnom Penh'e hizmet veren Techo International Airport ise 2025'te açılmıştır. Havalimanı yıllık 13 milyon yolcu kapasitesi ile açılmış olmakla beraber, kapasitenin 2030 yılına kadar 30 milyon, 2050 yılına kadar da 50 milyon yolcuya çıkarılması planlanmaktadır.

2026 yılında, Turizm Bakanlığı açıklamalarına göre, Angkor Wat merkezli kültür turizminin ötesine geçilerek Phnom Penh, Kampot, Kep, Koh Rong, Koh Rong Sanloem, Mondulkiri, Ratanakiri ve ekoturizm destinasyonlarının geliştirilmesine çalışılacaktır. Bunun yanında ÇHC, Güney Kore, Japonya, Vietnam, Avrupa ve Körfez pazarlarına yönelik daha hedefli tanıtım yürütülecek, Helal Turizm geliştirilmeye çalışılacak ve yağmur mevsimi olarak tanımlanan Nisan-Kasım ayları arasındaki dönem hareketlendirilmeye çalışılacaktır.

Buna karşılık güvenlik algısı, çevrimiçi dolandırıcılık haberleri, sınır gerilimleri, düşük hizmet kalitesi ve sınırlı turizm çeşitliliği sektörün kırılganlıklarıdır.

-Müteahhitlik ve İnşaat

İnşaat sektörü Kamboçya ekonomisinin başlıca büyüme alanlarından biri olmakla birlikte, 2023–2025 döneminde gayrimenkul piyasasındaki yavaşlama, konut stok fazlası, ÇHC kaynaklı yatırım akışındaki zayıflama ve finansman koşullarındaki sıkılaşma nedeniyle sektör baskı altında kalmıştır.

Dünya Bankası 2025 sonu değerlendirmesinde gayrimenkul piyasasındaki düzeltmenin iç talep ve finansal sistem üzerinde önemli risk oluşturduğunu belirtmektedir. Buna rağmen 2026 için inşaat sektöründe toparlanma beklentileri mevcuttur. Sektör raporlarında Kamboçya inşaat sanayisinin 2025 yılında reel olarak yaklaşık %5,2 büyüdüğü, 2026 yılında ise %6,6 büyümesinin beklendiği belirtilmektedir. Büyümenin özellikle altyapı, sanayi tesisleri, enerji, lojistik, turizm bağlantılı ticari yapılar ve kamu yatırımları tarafından desteklenmesi beklenmektedir.

2026'da altyapı projeleri önemini koruyacaktır. Funan Techo Kanalı, yeni havalimanları, yol ve köprü projeleri, liman kapasite artırımları, özel ekonomik bölgeler, enerji iletim hatları ve kırsal altyapı yatırımları müteahhitlik hizmetleri için fırsat yaratmaktadır.

ÇHC ve Japonya başta olmak üzere Asya kaynaklı finansman güçlü kalmakla birlikte, Türk firmaları bakımından yol, köprü, üstyapı, endüstriyel tesis, havalimanı ekipmanları, yapı malzemeleri, çelik, prefabrik yapı, mekanik-elektrik taahhüt ve proje yönetimi alanlarında fırsatlar değerlendirilebilir.

Madencilik

Kamboçya madencilik sektörü tarihsel olarak küçük ölçekli taş ocakları, inşaat malzemeleri, değerli taşlar ve zanaatkâr madencilik etrafında şekillenmiştir. Ancak son yıllarda altın madenciliği daha kurumsal bir yapı kazanmıştır. Maden ve Enerji Bakanlığı 2025 yılında Renaissance Minerals ile iki yeni madencilik yatırım anlaşması imzalamış olup, bu anlaşmaların altın üretimini, kamu gelirlerini ve istihdamı artırması beklenmektedir.

Renaissance Minerals'in Okvau projesi, Kamboçya'nın en önemli ticari altın madenciliği faaliyetlerinden biridir. Şirketin kendi verilerine göre Okvau Madeni 2021'de devreye alınmış, 2025 mali yılında 98 bin ons altın üretmiştir. Mevcut açık ocak rezervleri ve yeraltı kaynakları, maden ömrünün sekiz yılın üzerinde devam edebileceğine işaret etmektedir.

2026 itibarıyla madencilikte temel fırsatlar altın, bakır, demir cevheri, boksit, kalker, kaolin, kum, çakıl ve inşaat malzemeleri alanlarında görülmektedir.

Bununla birlikte, jeolojik veri eksikliği, çevresel izin süreçleri, yerel topluluklarla ilişkiler, altyapı eksiklikleri ve düzenleyici kapasite sınırlamaları sektörün gelişimini yavaşlatmaktadır.

Bu nedenle madencilik yatırımları yüksek potansiyel taşımakla birlikte dikkatli fizibilite, çevresel etki değerlendirmesi ve güçlü kamu ilişkileri gerektirmektedir.

Enerji

Enerji sektörü Kamboçya'nın 2026 yılı büyüme gündeminin en stratejik alanlarından biridir. Sanayi, turizm, şehirleşme ve dijitalleşme enerji talebini artırmaktadır. Buna karşılık arz güvenliği, fiyat istikrarı, iletim altyapısı ve yenilenebilir enerji entegrasyonu temel sorunlar olarak öne çıkmaktadır.

Kamboçya'nın 2022–2040 Elektrik Geliştirme Planı, elektrik talebinin, 2030 yılında 36 TWh, 2035 yılında 50 TWh ve 2040 yılında 66 TWh seviyesine çıkabileceğini öngörülmektedir.

Kamboçya, enerji arzında hidroelektrik, kömür, ithal elektrik, güneş enerjisi ve petrol ürünlerine dayalı karma bir yapıya sahiptir. Kamboçya, 2024 yılı sonrasında yeni kömür santrali yatırıma gitmeme ve yenilenebilir enerjinin payını artırma yönünde bir politika açıklamıştır. Çatı tipi güneş enerjisine ilişkin düzenleyici ilkeler 2023'te yayımlanmış ve 2024'te güncellenmiştir.

2026 yılında Kamboçya'nın enerji ithalatını ve bölgesel bağlantılarını artırması beklenmektedir. Kamboçya, Laos'tan 2026 itibarıyla 300 MW güneş ve hidroelektrik ithalatı planlamakta; Vietnam ve Tayland'dan ilave elektrik ithalatı seçeneklerini de değerlendirmektedir. Bu durum, ülkenin arz güvenliğini artırırken ASEAN bölgesel elektrik şebekesi vizyonu ile de uyumludur.

Enerji alanında 2026 yatırım fırsatları; güneş enerjisi, enerji depolama, iletim ve dağıtım hatları, trafo merkezleri, enerji verimliliği, sanayi tesisleri için çatı GES, akıllı sayaç, mini-grid çözümleri ve elektrikli ulaşım altyapısıdır.

Ancak yüksek başlangıç maliyetleri, düzenleyici belirsizlikler, tarife yapısı, şebeke bağlantı kuralları ve finansmana erişim yatırımcılar açısından dikkatle izlenmesi gereken konulardır.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

Kamboçya iş kültüründe e-posta ya da resmi yazışma kanallarından çok sosyal medya araçları (Facebook, Telegram, Whatsapp) ile haberleşmek yaygındır. Kamboçya'da resmi selamlaşma Khmer kültürünün bir parçası olarak ellerin vücudun ön tarafında bir araya getirilmesi (sampeah) suretiyle gerçekleştirilir. Ellerin ne derece yukarıda tutulacağı, karşınızdaki kişiyle ilişkiniz ve karşınızdaki kişiye göre konunuza göre yükseltilecektir. İş kartları, saygının bir göstergesi olarak iki elle karşı tarafa takdim edilmek suretiyle verilmelidir.

Para Kullanımı

Kamboçya, Birleşmiş Milletler barış güçlerinin 1993'teki seçimleri denetlemek için Kamboçya'ya gelmesinden itibaren ikili para birimi (ABD doları ve Kamboçya rieli) sistemi uygulamaktadır.

Ülkenin merkez bankası olan Kamboçya Ulusal Bankası, dijital para birimlerinin kullanıma sunulması ve küçük banknotlar olan 1 dolar, 2 dolar ve 5 dolarlık banknotların aşamalı olarak kaldırılmasıyla ülkenin ABD dolarına olan bağımlılığını azaltmayı amaçlamaktadır.

Mevcut durumda, kırsal bölgelerde hemen hemen tüm alışverişlerde Kamboçya rieli kullanılmaktadır. Ancak ABD doları, özellikle Kamboçya'nın kentsel bölgelerinde ve turistik bölgelerde de yaygın olarak kullanılmaktadır.

Tayland sınırına yakın bölgelerde Tayland bahtı da kabul edilmektedir.

Pasaport ve Vize İşlemleri

Türkiye Cumhuriyeti diplomatik, hizmet ve hususi pasaport hamilleri 180 gün içinde 30 günü aşmamak kaydıyla, anılan ülkeye yapacakları seyahatlerinde vizeden muaftır. Diğer yandan, umuma mahsus pasaport hamilleri vizeye tabidir. Her türlü vizeye Kamboçya Krallığı'nın Ankara Büyükelçiliği Konsolosluk Bölümü'nden başvurulabilmektedir.

Detaylı bilgiler için Kamboçya'nın Ankara Büyükelçiliği ile iletişime geçilmelidir.

Resmî Tatiller ve Mesai Saatleri

Hem Budist bayramları hem de kraliyete bağlı önemli günleri resmi olarak kutlayan Kamboçya, dünyanın en çok resmî tatil yapan ülkelerinden biridir. Resmî tatiller, her yılın başında belirlenmektedir. 2026 yılı için 16 resmî tatil bulunmaktadır.

Tarih	Resmî Tatil
1 Ocak 2026	Uluslararası Yeni Yıl Günü
7 Ocak 2026	Soykırımı Yenme Günü
8 Mart 2026	Uluslararası Kadınlar günü
14-16 Nisan 2026	Khmer Yeni Yılı
1 Mayıs 2026	İşçi Bayramı
5 Mayıs 2026	Visaka Bochea Günü
14 Mayıs 2026	Kralın Doğum Günü
15 Mayıs 2026	Kraliyet Hasat Töreni
18 Haziran 2026	Ana Kraliçenin Doğum Günü
10-12 Eylül 2026	Pchum Pen günü
24 Eylül 2026	Anayasa Günü
15 Ekim 2026	Kralın Babasını Anma Günü
29 Ekim 2026	Kralın Taç Giyme Günü
9 Kasım 2026	Bağımsızlık Günü
23-25 Kasım 2026	Su Festivali
29 Aralık 2026	Ulusal Barış Günü

Çalışma saatleri kurum ve kuruluşlara göre değişmekle birlikte genel olarak sabah 08.00'den akşam 17.00'ye kadardır.

Yerel Saat

Ülkenin yerel saati, UTC+7'dir. Türkiye ile saat farkı +4'tür.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Şirket, ilgili makamlara kaydettirilmeden önce şirketin cinsine karar verilmeli, şirket yetkilileri atanmalı, bir ofis kiralanmalı ve şirketin ana sözleşmesinin taslağı hazırlanmış olmalıdır.

Şirket Türleri

Kamboçya'daki şirket türleri, şahıs şirketi, ortaklık, limited şirket, özel limited şirket, kamu limited şirket, tek üyeli özel limited şirket olmak üzere altı çeşittir. Bunun haricinde Kamboçya içinde temsilcilik ve yabancı şube açmak da mümkündür.

-Şirket Görevlileri

Özel limited şirketin en az bir yöneticiye sahip olması gerekir ve halka açık limited şirketin en az üç yöneticiye sahip olması gerekir. Şirket yöneticilerinin uyruğu konusunda herhangi bir kısıtlama yoktur.

Özel bir limited şirketin 2 ila 30 hissedarı olması gerekir. Diğer yandan bir kişi, tek üyeli özel bir limited şirket kurabilir.

Bir şirketin, yasal olarak yetkili gerçek kişi olan ve Kamboçya'da ikamet eden kayıtlı bir acenteye sahip olması gerekir. Kayıtlı acente, şirket adına mahkemelerden resmi evrak ve belgeleri alma yetkisine sahiptir.

-Ana Sözleşme

Ana sözleşmenin aşağıdaki bilgileri içermesi gerekir:

- Kayıtlı sermaye, çıkarılmış sermaye ve ödenmiş sermaye tutarı,
- Şirketin ticari faaliyetleri,
- Şirketin kuruluş süresi,
- Şirketin amaç ve hedefleri,
- Şirketin adı,
- Şirketin ikametgahı,
- Pay sayısı, payların sınıflandırılması (varsa), her sınıfa ait pay sayısı, her paya bağlı haklar ve her payın itibari değeri,
- Yönetim kurulu üyeleri ile komiserler kurulu üyelerinin adı ve sayısı,
- Genel kurul toplantısının yapılacağı yer ve prosedürler,
- Yönetim kurulu ve komisyon üyelerinin atanması, değiştirilmesi ve görevden alınması işlemleri,
- Kâr kullanımı ve kâr dağıtımına ilişkin prosedür.

-Kayıtlı Ofis Adresi

Şirket ticari faaliyetlerini Phnom Penh'de konumlandıracaksa, şirketin adresini Phnom Penh Belediye Ofisi'ne kaydettirmesi gerekir. Ofis, ticari faaliyetlerini Siem Reap'te konumlandıracaksa, adresi Siem Reap Belediye Ofisi'ne kaydettirmelidir.

Sunulacak belgeler şunları içermelidir:

- Belediyeye başvuru formu,
- Şirketin ana sözleşmesinin kopyası (limited şirket ise),
- Kayıt belgesinin kopyası,
- Ticaret Bakanlığı'ndan alınan işletme ruhsatı kopyası,
- Başvuruyu imzalayan kişinin nüfus cüzdanı veya pasaport fotokopisi,
- Ofisin ön girişinin fotoğrafı,
- Arazi tapusu veya kira sözleşmesi.

Şirket Kurulumu

Şirketin, Ekonomi ve Maliye Bakanlığı'nın (MEF) Kamboçya Veri Değişimi (CamDX) sistemi kapsamındaki çevrimiçi kayıt hizmetleri aracılığıyla kayıtlı olması gerekir. Çevrimiçi kaydolmak için ad, kişisel bilgiler ve iletişim bilgileri gerektiren bir kullanıcı hesabı oluşturulması gerekmektedir.

İstenilen şirket türü seçildikten sonra bir şirket adının ayırılması gerekecektir. Önerilen adların otomatik olarak kontrol edileceği, Khmer dilinde önerilen bir ad girilmesi gerekmektedir. Adın başka bir dilde, genellikle İngilizce olarak kaydedilmesini de sağlanabilmektedir.

Şirket adını rezerve etme ücreti 40.000 KHR'dir. İsim rezervasyonu için ödeme yapıldığında isim rezerve edilecek ve önerilen ismi başka hiçbir şirket kullanamayacaktır.

Daha sonra, gerçekleştirilecek ticari faaliyetlerin Standart Endüstriyel Sınıflandırmaya (SIC kodları) göre seçilmesi, kayıtlı ofisin kira sözleşmesinin ve gerekli hissedar ve yönetici bilgilerinin gönderilmesi gerekecektir.

Şirketin sermayesi en az 4 milyon KHR (1.000 ABD doları) olmalıdır.

Ticaret Bakanlığı, kaydı onayladıktan sonra, Kayıt Departmanı'ndan kayıt sertifikası alınır. Kayıt işleminin maliyeti 2.155.000 KHR'dir. Kayıt ücreti online olarak ABA pay veya kredi kartı/banka kartı ödemesi yoluyla yapılabilmektedir. Kamboçya'da bir şirketin tescili genellikle 2 ila 3 hafta sürmektedir, ancak Ticaret Bakanlığı'nın belirttiği hedef, tüm adımları tamamlamak için bu süreyi 8 ila 10 iş gününe indirmektir.

Ticaret Bakanlığı'na kayıt olurken aşağıdaki belgelerin yüklenmesi gerekmektedir:

- İşletmenin bulunduğu yerin tapusu veya kira sözleşmesi,
- Yöneticinin, hissedarın (hissedar gerçek kişi ise) ve/veya temsilcisinin (hissedar tüzel kişi ise) üç aydan eski olmayan beyaz arka planlı güncel fotoğrafı,
- Yöneticinin, hissedarın (hissedar gerçek kişi ise) ve/veya temsilcisinin (hissedar tüzel kişi ise) nüfus cüzdanı veya pasaportu,
- Hem İngilizce hem de Khmer dilinde ana sözleşme,
- Referans belgesi (mevcut bir şirketin benzer bir şirket adını kullanma iznini, özel lisansları ve ilgili belgeleri belirten bir yazı olabilir),

- Başvuruyu dolduran kişinin temsilciniz olması halinde yetki yazısı.

Sigorta

Kamboçya ekonomisi büyümeye devam ettikçe, bir işletmenin devamlılığını sağlamak için hem varlıklara hem de insanlara yapılan yatırımın sigortalanması gerekir. Doğru sigorta şirketini ve poliçeleri seçmek işletmeler veya bireyler için risklerin azaltılmasına yardımcı olacaktır.

Kamboçya Sigorta Kanunu'na göre hayat sigortası, genel sigorta, mikro sigorta ve reasürans olmak üzere dört tür sigorta şirketi bulunmaktadır.

Kamboçya'daki sağlık hizmetlerinin durumu göz önüne alındığında, tıbbi tahliyeyi de içeren sağlık sigortası şiddetle tavsiye edilir. Sağlık sigortası, istihdam teşviki olarak mevcut ve potansiyel çalışanlara giderek daha fazla sunulmaktadır.

Gayrimenkuller, sahipleri veya kiracıları tarafından inşaat bedeline kadar sigortalanabilmektedir. Kamboçya'daki şirketlerin çoğunluğu mülk sigortasına yatırım yapmaktadır. Kira sözleşmenizde eve gelebilecek zararlardan kiralayanın sorumlu olmayacağı ifade edilmemişse, mülk sigortası yaptırılması önerilmektedir.

Genel sigorta birçok yerli ve yabancı firmadan temin edilebilmektedir. Kamboçya yasalarına göre, kayıtlı herhangi bir şirketin yerel olarak kayıtlı bir sigorta şirketinden sigorta yaptırması gerektirmektedir.

Bankacılık Mevzuatı

Kamboçya'da yerleşik en büyük bankalar Canadia Bank ve ABA Bank olup bankada hesap açmak için pasaportun yanı sıra oturma belgesi de talep edilmektedir.

Ülke içinde yerel para birimi olan Kamboçya rielinin (KHR) yanı sıra ABD doları da günlük bütün işlemlerde kullanılmaktadır.

Vize

Türkiye Cumhuriyeti diplomatik, hizmet ve hususi pasaport hamilleri 180 gün içinde 30 günü aşmamak kaydıyla, anılan ülkeye yapacakları seyahatlerinde vizeden muaftır. Diğer yandan, umuma mahsus pasaport hamilleri vizeye tabidir. Her türlü vizeye Kamboçya Krallığı'nın Ankara Büyükelçiliği Konsolosluk Bölümü'nden başvurulabilmektedir.

Detaylı bilgiler için Kamboçya'nın Ankara Büyükelçiliği ile iletişime geçilmelidir.

Kaynak: T.C. Punom Pen Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği